

יום ג', כ"ה במנחם אב תשס"א (14 באוגוסט)

עם הדבק בעברו בלבד הוא עם גוסס, אך אם היהודים ישאבו מעברם דעת ואהבה אל מורשתם, יהיה להם הכח לפתוח את שערי עתידם.
 אבא קובנר, 1978

היום, כ"ה באב – בשנת 5387 (1627) הקיסר פרדינאנד II איים לפעול נגד העיר המבורג על כך שהרשו קיום בית כנסת ליהודים, בשעה שמנעו מהקתולים שבעיר את הזכות לבנות כנסייה(!).

מוצא היהודים בעיר – בשנת 1601 הוענק לאנוסים היתר לצאת מספרד ומפורטוגל ולמכור את נכסיהם. היתר זה הגביר את גל העזיבה מחצי-האי האיברי. סוחרים "פורטוגלים" התיישבו בערי צפון גרמניה – המבורג, אלטונה וגליקשטט וכן בדניה. האנוסים הציגו את עצמם כנוצרים ושמרו על קשרים הדוקים עם שלטונות פורטוגל, אבל בפועל קיימו בסתר אורח חיים יהודי. מרגלים של האינקוויזיציה המשיכו לעקוב אחר האנוסים, והשלטונות האשימו אותם לא אחת בשמירת יהדותם.

עם הזמן גברה נכונותם של האנוסים להזדהות כיהודים - עד שהדבר עורר לחץ מתושבי העיר, לותרנים הדוקים, לגרשם מהמבורג.

[במאמר מוסגר, מעניין לציין כי לאחר פרסום רעיוניו הדתיים של לותר (1483-1546), יהודים רבים האמינו כי הכומר המורד (לותר) אינו אלא יהודי נסתר. רבים סברו כי התקפותיו ופעולותיו נגד הכנסייה הקתולית מקרבות את בואו של המשיח. לותר גילה יחס אוהד ליהודים כל עוד סבר שיקבלו את הנצרות "המתוקנת" שלו, אך אהדתו נתחלפה בעוינות עד כדי תביעה לגרשם ...]

ב-1610, בנו האנוסים 3 בתי-כנסת בבתים פרטיים, דבר שגרם לזעם מהלותרנים, אך הסנאט של העיר היגן על זכויות היהודים מתוך שיקול שפעילות המסחר הבינלאומי שלהם גרמה לשגשוג כלכלי של המבורג. בשנת 1612, קיבלו היהודים אישור רשמי להתגורר בהמבורג, אם כי בלי הזכות להתפלל בפומבי וגם בלי הזכות לימול את בניהם. הכומרים בהמבורג תבעו מהשלטונות בתגובה שימנו "רב נוצרי" לדרוש בפני היהודים בשעת תפילתם.

בנייתו בסתר של בית כנסת ב-1626 היא שגרמה לאיזומו של הקיסר פרדינאנד, אך הסנאט התעלם ממנו. תפילת היהודים בציבור אושרה רשמית בשנת 1650. בתקופה זו חיו בהמבורג כמאה משפחות אנוסים והן שלטו ברוב הסחר בין גרמניה לבין חצי-האי האיברי, והיו פעילות גם במסחר הקולוניאלי של גרמניה. האנוסים בגרמניה שמרו על קשר הדוק עם קהילת אמסטרדם ועם יהודים אשכנזים שחזרו להתגורר שם לצד הקהילות ה"פורטוגליות".

שליטי פורטוגל נהנו מקשרי המסחר שיצרו האנוסים – עם מדינות צפון אירופה ועם ארצות המזרח הרחוקות, והפיקו מהם תועלת מרובה. האנוסים הפורטוגלים מצדם – גם במקומות מושבם המרוחקים ביותר – תמכו בחידוש עצמאותה של פורטוגל ב-1640 (בשנים 1580-1640 שלטה ספרד בפורטוגל).

כמעט בכל הערים שהתיישבו בהן המשיכו היהודים ה"ספרדים" לדבר בשפת-אמם הספרדית או הפורטוגלית ולנהל את קהילותיהם החדשות כפי שניהלו את הקהילות היהודיות בספרד ובפורטוגל לפני הגירוש. רק במאה ה-18 החלו לאמץ לעצמם את שפת המקום...

[ואלה תולדות ... 2000]

"...עת צרה היא ליעקב וממנה יושע." [ירמיה ל' 7]

יום נעים, בציפיה לישועה!